

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-50>

УДК 339.92(100):339.5

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДИНАМІКА СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

CURRENT STATE AND DYNAMICS OF GLOBAL INTEGRATION PROCESSES

Ерфан Єва Алоїсівнакандидат економічних наук, доцент,
Ужгородський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7342-6174>**Erfan Yeva**

Uzhgorod National University

В даній статті проведено дослідження сучасного стану міжнародної інтеграції, яка сприяє розвитку світового господарства. Проаналізовано показники найбільших регіональних утворень, які виступають головними рушійними чинниками розвитку та поглиблення міжнародних інтеграційних процесів. Міжнародні інтеграційні процеси стали невід'ємною частиною взаємодії між країнами й економічними суб'єктами та безпосередньою передумовою формування світового господарства. Формування тісних взаємовідносин з іншими країнами та інтеграція у глобальний економічний простір виступають найбільш вигідним варіантом для спільного розвитку. Проведено оцінку сучасного стану міжнародної інтеграції у країнах світу. Визначено головні переваги та недоліки інтеграції для глобальної економіки. Зроблено висновки та прогнози стосовно подальшого розвитку та поглиблення міжнародної інтеграції.

Ключові слова: міжнародна інтеграція, глобалізація, світове господарство, інтеграційні утворення, зовнішньоекономічна діяльність, міжнародна торгівля, експорт, імпорт, спільний ринок.

International integration processes show to be an important factor of transformations in global economy under current globalization trends. Integration has penetrated into all spheres of human activity and exerts a continuous influence on them. The interdependence of the economic systems of individual countries is deepening, the influence of global processes on internal economic mechanisms is intensifying, and the vulnerability of national economies is increasing. All this gives rise to the need for the formation of an effective foreign economic policy and a mechanism for minimizing the potential negative consequences of international integration, which substantiates the relevance of this study. International integration is a process of deepening relations between countries and business entities in order to achieve common interests. The process of international integration is one of the main driving forces of scientific and technical development and progress in the field of innovation. The assessment of the current state of involvement of the countries into international integration demonstrates that the dynamics of deepening interstate cooperation is characterized by positive trends, i.e. the number of concluded multilateral agreements continues to grow, new regional associations are formed, and existing integration blocs are expanding. Over the past two decades, the number of signed regional preferential trade agreements has increased four times. Notable trends in recent years are the intensification of integration processes between the countries of the African continent, as well as the states of the Middle East, which contributed to the formation of the East African Community, the Economic Community of Central African States, the West African Economic and Monetary Union, and the Gulf Cooperation Council. Each integration group is an important part of the global economy that causes the need to study the indicators of their activity. Not only have the dynamics of international integration undergone changes, but also directly the performance indicators of individual integration entities. The majority of integration associations are characterized by positive trends in the growth of export-import operations, the level of GDP and indicators of the quality of life of the population. There is an intensification of economic interaction not only within individual groups, but also within their cooperation with other integration entities.

Keywords: international integration, globalization, world economy, integration entities, foreign economic activity, international trade, export, import, common market.

Постановка проблеми. Тенденцією розвитку світового господарства виступають міжнародні інтеграційні процеси, що обумовлено потребою інтеграції національних еко-

номік у контексті глобалізації. Міжнародна інтеграція – це процес поглиблення взаємодії між окремими країнами або суб'єктами господарювання у різних сферах житте-

діяльності з метою досягнення спільних інтересів.

Внаслідок міжнародної інтеграції господарська діяльність країн світу зазнає впливу інтернаціоналізації, з'являються нові транснаціональні суб'єкти, змінюються форми міждержавної співпраці. Разом із цим поглиблюється взаємозалежність економічних систем окремих країн, посилюється вплив глобальних процесів на внутрішні механізми господарювання, зростає вразливість національних економік. Усе це породжує необхідність формування ефективної зовнішньоекономічної політики та механізму мінімізації потенційних негативних наслідків міжнародної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням міжнародних інтеграційних процесів присвячені праці таких науковців, як О. Білоус, Н. Мацелюх, І. Бабець, С. Писаренко, А. Голікова, Д. Шиндлера, Р. Шмеда, Х. Кельзена, Р. Шумана, Дж. Міда, П. Баклі, Б. Баласси, Е. Бенуа, М. Бійє, Дж. Вайнера, Д. Віллія, Я. Гальперіна, Г. Шмолера, Ф. Гереса, Р. Ліпсея, В. Репке, К. Ланкастера, В. Рошера, А. Ругмана, Я. Тінбергена, Е. Хааса. Проте поглибленого вивчення потребує аналіз розвитку міжнародних інтеграційних процесів у динаміці, оцінка і порівняння показників різних інтеграційних утворень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану міжнародних

інтеграційних процесів як ефективної моделі взаємовідносин між країнами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прискорені темпи економічного зростання та науково-технічного прогресу стали причиною інтенсифікації міжнародних інтеграційних процесів. Розвиток транспортних, комунікаційних та ІТ технологій, поглиблення міжнародного поділу праці, розвиток продуктивних сил сприяють поглибленню міжнародної інтеграції.

Процеси поглиблення інтернаціоналізації господарського життя призвели до зростання кількості міждержавних угруповань та формування регіональних торговельних блоків.

За територіальною ознакою найбільше таких регіональних утворень сконцентровано в Європі (близько 25,7%), значно менше у Східній Азії (16,3%), Південній (11,3%) та Північній Америці (8,1%) (рис. 1).

Станом на 1 березня 2022 року, за даними Комітету з регіональних торговельних угод (CRTA) Світової організації торгівлі функціонують 354 регіональні торговельні угоди (між країнами-членами СОТ) [2]. Дана форма економічної взаємодії є найбільш поширеною та численною і являє собою перший етап міжнародної економічної інтеграції.

Наступним етапом міжнародної інтеграції виступає формування митного союзу. Згідно даних Європейської Комісії у 2022 році налі-

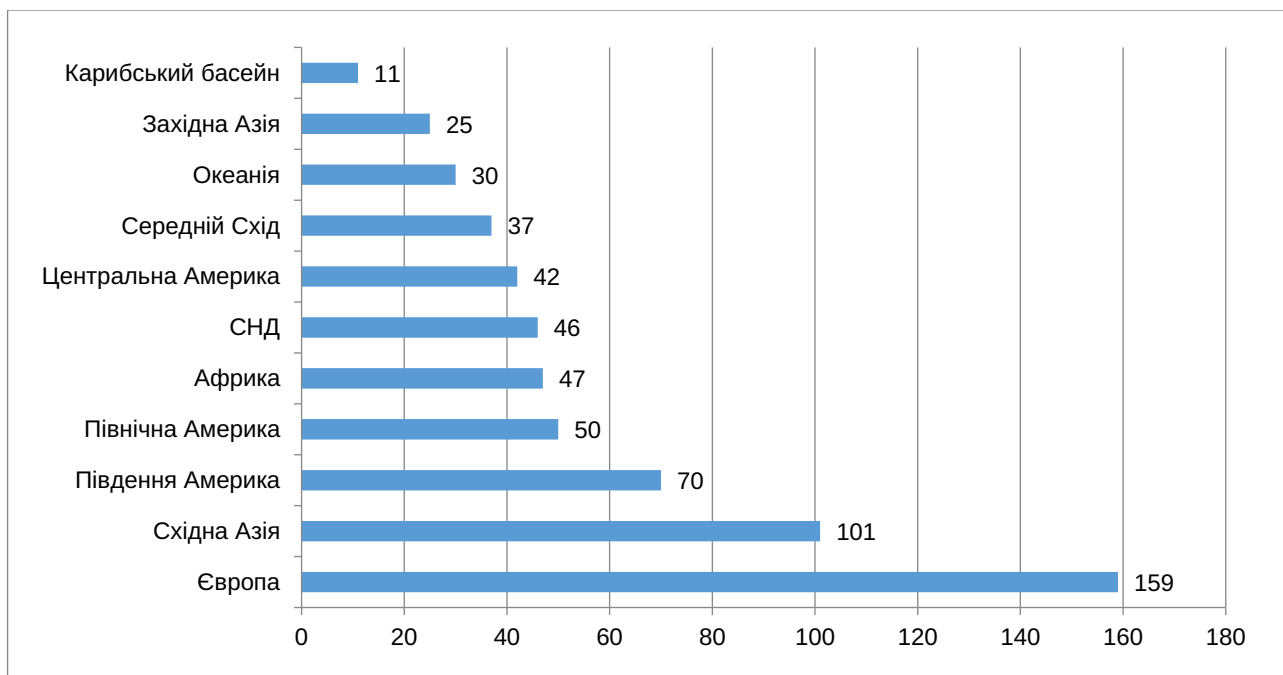

Рис. 1. Кількість діючих регіональних торговельних угод (РТУ) у розрізі регіонів, 2022

Джерело: [1]

чувалось 15 чинних функціонуючих митних союзів (табл. 1).

Як видно з таблиці, одними із перших формувати митні союзи та користуватися усіма перевагами від такого співробітництва почали країни Західної Європи.

В останні роки активізувалися взаємовідносини країн Африканського континенту, а також держав Близького Сходу, що сприяло утворенню Східноафриканського співтовариства, Економічного співтовариства Центральної Африки, Західноафриканського економічного і валютного союзу, Ради співробітництва Перської затоки [3].

Для міжнародної інтеграції характерним є утворення спільного ринку, який забезпечує

можливість безбар'єрного переміщення товарів, послуг, капіталів та робочої сили. На сьогодні до стадії спільного ринку зуміли інтегруватися лише декілька регіональних утворень - це Європейський єдиний ринок, Центрально-американський спільний ринок, Євразійський економічний простір та Південно-американський спільний ринок (МЕРКОСУР) (табл. 2).

Утворені спільні ринки охоплюють велику кількість національних господарств та стають середовищем для економічної взаємодії значної чисельності населення планети.

З таблиці 2 та згідно даних зі щорічного статистичного звіту Міжнародного валютного фонду світовий ВВП у 2021, році становив 96,1 трлн доларів. Країни Європей-

Таблиця 1

Перелік чинних митних союзів

Угода	Дата укладання	Члени
Андське співтовариство (CAN)	1988-05-25	Болівія, Колумбія, Перу, Еквадор, Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, Чилі
Карибське співтовариство (CARICOM)	1991-01-01	Антигуа і Барбуда, Багамські острови, Беліз, Барбадос, Домініка, Гренада, Гайана, Гаїті, Ямайка, Монтсеррат, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сент-Вінсент, Суринам, Тринідад і Тобаго
Центральноамериканський спільний ринок (САСМ)	2004-10-06	Коста Ріка, Домінікани, Беліз, Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа, Панама
Східноафриканське співтовариство (ЕАС)	01.01.2005	Конго, Об'єднана Республіка Танзанія, Республіки Кенія, Бурунді, Руанда, Південний Судан, Уганда
Економічне та валютне співтовариство Центральної Африки (СЕМАС)	1999-06-01	Ангола, Бурунді, Камерун, Чад, Демократична Республіка Конго, Гвінея, Габон, Республіка Конго, Руанда, Центральноафриканська Республіка, Сан-Томе і Прінсіпі
Євразійський митний союз (ЕАСУ)	01.07.2010	Вірменія, Білорусь, Киргизстан, Росія, Казахстан
Митний союз ЄС (ЕУСУ)	1958	27 держав-членів Європейського Союзу
ЄС – Андорра	1991-07-01	27 держав-членів ЄС і Андорра
ЄС – Сан-Марино	2002-04-01	27 держав-членів ЄС і Сан-Марино
ЄС – Туреччина	1996-01-01	27 держав-членів ЄС і Туреччина
Рада співробітництва Перської затоки (GCC)	01.01.2015	Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати
Південний спільний ринок (МЕРКОСУР)	1991-11-29	Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, Болівія, Чилі, Колумбія, Еквадор, Гайана, Перу, Суринам,
Південноафриканський митний союз (SACU)	1910	Ботсвана, Есватіні, Лесото, Намібія та Південна Африка
Швейцарія–Ліхтенштейн	1924	Швейцарія, Ліхтенштейн
Західноафриканський економічний і валютний союз (WAEMU)	1994-01-10	Бенін, Буркіна-Фасо, Сенегал, Того, Кот-д'Івуар, Малі, Нігер, Гвінея-Бісау

Джерело: [3]

Таблиця 2

Перелік сучасних спільних ринків

Назва об'єднання	Населення, млн. осіб	ВВП, млрд. дол	ВВП на душу населення, дол	Частка у світовому ВВП	Країни
Європейський єдиний ринок	448,350	18 458,835	41 170	19,21%	27 держав-членів ЄС, Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія
Центрально-американський спільний ринок	61,176	352, 295	5 758	0,37%	Коста Ріка, Домінікани, Беліз, Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа, Панама
Євразійський економічний простір	184,887	1 979, 016	10 703	2,05%	Вірменія, Білорусь, Киргизстан, Росія, Казахстан
Південний спільний ринок МЕРКОСУР	405,506	2 986, 208	7 364	3,11%	Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, Болівія, Чилі, Колумбія, Еквадор, Гайана, Перу, Суринам

Джерело: складено автором за даними [4; 5; 6]

ського спільного ринку забезпечують близько 19,21% від загального обсягу ВВП, що свідчить про його значну роль у глобальній економічній системі. Частка Південноамериканського спільного ринку є у 6 разів меншою та складає 3,11%. Показники Євразійського економічного простору та Центральноамериканського спільного ринку становлять усього 2,05% та 0,37% відповідно. У 2022 році світовий ВВП зріс і становив 100,22 трлн доларів. Хоча внесок країн ЄС у створення світового ВВП у 2022 році дещо знизився (близько 16,7% від загального обсягу ВВП), вони все рівно займають значну роль у глобальній економічній системі [7].

На рисунку 2 наведено візуалізацію розподілу світового ВВП за країнами світу:

Процеси міжнародної інтеграції є вкрай динамічним явищем, а кількість інтеграційних утворень та укладених угод постійно зростає. Щороку країни поглиблюють взаємну співпрацю, знаходять нових партнерів, диверсифікують сфери міждержавних відносин. Також багато країн знаходиться на стадії переговорного процесу щодо утворення нових регіональних блоків.

Ефективність діяльності кожного окремого інтеграційного утворення залежить від багатьох факторів. Показниками, які дозволяють оцінити масштаби інтеграційного угруповання, є кількість країн-членів та чисельність охопленого населення. За цією ознакою

можна виділити такі найбільші регіональні блоки: ЄС, АСЕАН, НАФТА, АТЕС, МЕРКОСУР, Африканський континентальний союз та Ліга арабських держав (табл. 3).

Із табл. 3 видно, що кожне інтеграційне утворення охоплює значну частку світового населення. Найбільш чисельним угрупованням виступає Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), яке налічує понад 2,9 млрд осіб, та продукує 60,42% світового ВВП. Такі показники досягаються за рахунок співпраці найбільших індустріальних країн-членів: США, Китаю, Південної Кореї, Японії та інших. Значна частка сукупного ВВП належить таким об'єднанням, як ЄС та НАФТА (17,86% а 26,80% відповідно), що також займають лідируючі позиції за рівнем ВВП на душу населення. Найменший показник рівня ВВП спостерігається у континентального Африканського союзу, (включає 51 державу), що становить 2 515 млрд. доларів. У перерахунку на кількість населення це всього 2 026 доларів на рік, що свідчить про відносно низькі темпи економічного розвитку.

Важливими критеріями оцінки розвитку інтеграційного блоку є якість життя його громадян, а саме, рівень їх освіченості, рівень доходів, рівень соціального забезпечення та охорони здоров'я тощо (табл. 4).

З табл. 4 видно, що переважна кількість громадян аналізованих об'єднань, за виключенням країн Африканського континенту,

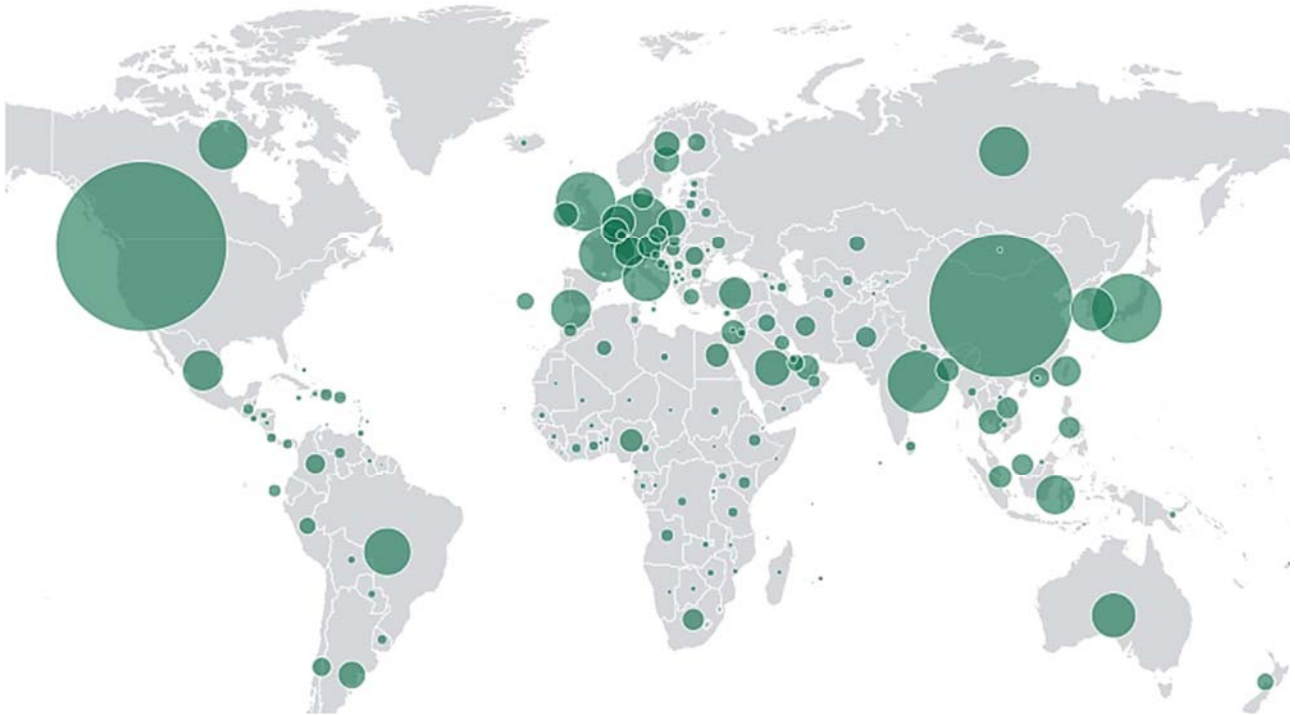

Рис. 2. Візуалізація створення світового ВВП за країнами світу, 2022 р.

Джерело: [7]

Таблиця 3

Показники міжнародних інтеграційних утворень

Назва інтеграційного утворення	Кількість членів	Населення, млн осіб	Частка у світовому населенні, %	ВВП, млрд дол.	ВВП на душу населення, дол.	Частка у світовому ВВП, %
ЄС	27	447,007	5,70	17 165,427	38 400	17,86
АСЕАН	10	667,369	8,52	3 355,66	5 028	3,49
НАФТА	3	499,189	6,37	25 751,238	51 586	26,80
АТЕС	21	2 946,361	37,60	58 067,926	19 708	60,42
МЕРКОСУР	11	405,506	5,17	2 986, 208	7 364	3,11
Африканський союз	51	1 241,029	15,84	2 515,048	2 026	2,62
Ліга арабських держав	21	415,839	5,31	2 665,503	6 409	2,77

Джерело: складено автором за даними [8; 9]

отримують доходи вище середнього рівня. Такі доходи, відповідно до класифікації Світового Банку, станом на 2021 рік складають 4,096 – 12,695 доларів. Члени ЄС, НАФТА та АТЕС виступають державами із високим рівнем доходів населення, значно перевищуючи показники встановленого міжнародного рівня у 12,695 доларів. Ці інтеграційні утворення також займають високі позиції за індексом купівельної спроможності.

Щодо індексу безпеки, який базується на критерії злочинності, найвищий рівень спостерігається в арабських країнах. Однак, даний показник відображає сукупне значення індексу, а на практиці між країнами існує значний розрив. У 2021 році світовий рейтинг безпеки очолили Катар та ОАЕ (із значенням індексу понад 85), високі позиції займають Оман (80,28), Саудівська Аравія (75,38) та Кувейт (66,99). Водночас

Таблиця 4

Показники якості життя населення регіональних блоків

Назва інтеграційного утворення	Рівень доходів населення, тис дол.	Група за рівнем доходів	Індекс якості життя	Індекс купівельної спроможності	Індекс безпеки
ЄС	33,06	Високий дохід	160,73	69,28	65,11
АСЕАН	12,01	Дохід вище середнього	107,09	43,11	57,55
НАФТА	39,27	Високий дохід	152,63	80,88	51,35
АТЕС	24,77	Високий дохід	126,42	61,46	59,57
МЕРКОСУР	7,62	Дохід вище середнього	106,33	30,81	39,52
Африканський союз	2,36	Дохід нижче середнього	98,06	28,54	34,38
Ліга арабських держав	11,73	Дохід вище середнього	129,83	61,81	66,81

Джерело: складено автором за даними [10,;11; 12]

решта країн отримали відносно низьку оцінку (менше 40) [13].

Одними із важливих індикаторів розвитку регіонального союзу є показники його зовнішньоекономічної діяльності. Обсяги експортно-імпортних операцій яскраво демонструють інтенсивність міжнародних торговельних відносин країни або союзу. Динаміку обсягів експорту та імпорту найкрупніших інтеграційних утворень наведено у табл. 5 та табл. 6.

Як видно з таблиці 5, переважна більшість регіональних угруповань характеризується позитивною динамікою експортних потоків, за винятком країн Африканського союзу та арабських держав. Скорочення показників спостерігається у всіх угрупованнях за 2019-2020 роки, що спричинене глобальними наслідками поширення пандемії Covid-19. Однак у 2021 році відбувається різка активізація міжнародної торгівлі, у результаті якої сукупні обсяги експорту перевищують аналогічні показники за 2018 рік. Найвищих темпів зростання досягли країни АСЕАН та МЕРКОСУР – 26,65% та 20,77%.

Тенденції щодо товарних імпортних потоків є аналогічними до експортних. Протягом 2019–2020 років спостерігається гальмування обсягів імпорту та активне зростання у 2021 р., хоча темпи приросту товарного експорту значно перевищують темпи зростання імпорту. Це може свідчити про цілеспрямовану політику регіональних утворень, направлену на підтримку внутрішніх економік, протекціоніст-

ські заходи для підвищення обсягів експорту і зростання виробництва.

Важливим показником для оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності будь-якої країни виступає його частка у світовому експорті (рис. 3).

Згідно даних, зображених на рис. 2, найбільша частка сукупного експорту належить країнам Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва – 47,26% (майже половина світового обсягу експорту). Значні частки представлені економіками ЄС та НАФТА – 11,5% та 12,28% відповідно.

Практично у всіх сферах життєдіяльності інтеграційних утворень виникає потреба у пошуку торговельних партнерів. Саме тому кожне інтеграційне утворення має власну широку мережу партнерів (табл. 7).

Як видно із табл. 7, у переважній більшості випадків головними експортними та імпортними партнерами для окремих інтеграційних утворень виступають їх члени. Винятками виступають США та Китай, які є універсальними торговельними партнерами, та активно взаємодіють практично із кожним угрупованням. Так, станом на 2023 рік США були учасниками 14 діючих регіональних торговельних угод (з 300 діючих та зареєстрованих СОТ) з 20 країнами світу, в той час як Китай – учасником 30 торговельних угод [17].

Найбільш безпосередньо від впливу інтеграції залежить міжнародна торгівля, оскільки будь-який інтеграційний процес між двома чи більше суб'єктами починається із етапу укла-

Таблиця 5

Динаміка обсягів товарного експорту регіональних блоків

Назва інтеграційного утворення	2018	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, 2021 до 2018	Темп приросту, 2021 до 2018, %
ЄС	2 308,895	2 279,501	2 174,753	2 575,602	266,707	11,55
АСЕАН	1 089,950	1 091,514	1 096,596	1 380,455	290,505	26,65
НАФТА	2 566,377	2 550,371	2 235,611	2 748,931	182,554	7,11
АТЕС	9 242, 776	9 055,162	8 619,651	10 582,861	1340,085	14,50
МЕРКОСУР	508,989	490,966	455,718	614,688	105,699	20,77
Африканський союз	432,874	395,575	290,836	364,551	-68,323	-15,78
Ліга арабських держав	1 017,445	951,46	727,871	954,285	-63,16	-6,21

Джерело: складено автором за даними [14; 15]

Таблиця 6

Динаміка обсягів товарного імпорту регіональних блоків, млрд. дол.

Назва інтеграційного утворення	2018	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, 2021 до 2018	Темп приросту, 2021 до 2018 %
ЄС	2 340,103	2 301,879	1 935,078	2 494,194	154,091	6,58
АСЕАН	969,176	1 092,123	999,702	1 291,124	321,948	33,22
НАФТА	3 535,671	3 476,357	3 193,222	3 929,03	393,359	11,13
АТЕС	9 600,432	9 309,588	8 744,756	10 704,415	1103,983	11,50
МЕРКОСУР	486,595	465,768	394,28	567,062	80,467	16,54
Африканський союз	488,889	485,736	374,456	429,005	-59,884	-12,25
Ліга арабських держав	701,998	758,146	618,656	753,856	51,858	7,39

Джерело: складено автором за даними [14; 15]

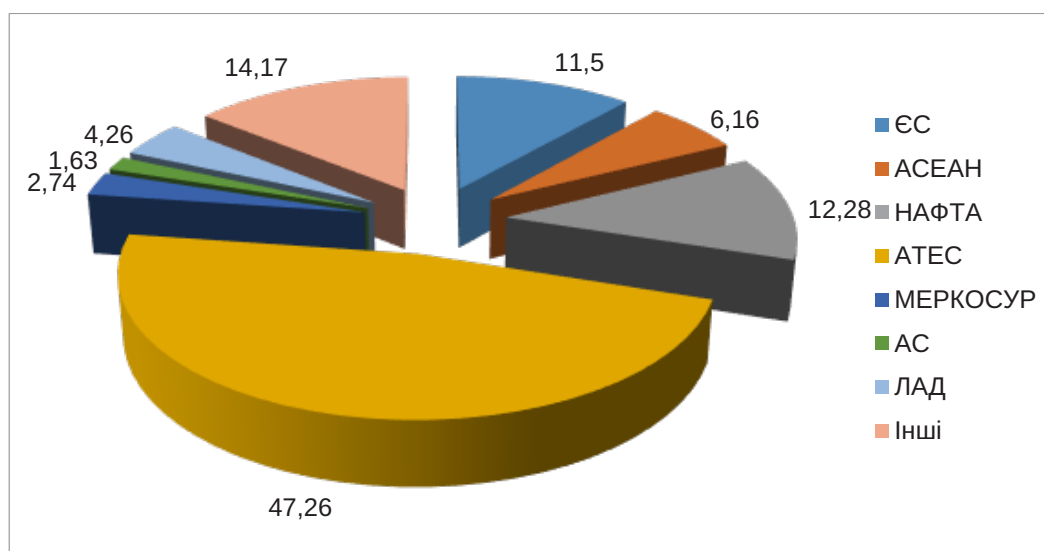

Рис. 3. Внесок інтеграційних утворень у світовий експорт, %

Джерело: складено автором за даними [14; 15]

Таблиця 7

Головні торговельні партнери інтеграційних утворень

Назва інтеграційного утворення	Експортні партнери, млрд	Імпортні партнери, млрд
ЄС	Німеччина (\$653), США (\$393), Великобританія (\$290), Франція (\$371) та Італія (\$243)	Німеччина (\$686), Китай (\$430), Нідерланди (\$326), Франція (\$248), Італія (\$247)
АСЕАН	Китай (\$216), США (\$213), Японія (\$99), Гонконг (\$98) і Сінгапур (\$75)	Китай (\$357), Корея (\$93,2), Японія (\$87,4), США (\$75,2) і Малайзія (\$68)
НАФТА	США (\$590), Канада (\$234), Мексика (\$201), Китай (\$150) і Японія (\$77,3)	Китай (\$547), США (\$414), Мексика (\$342), Канада (\$269), Німеччина (\$139)
АТЕС	США (\$1 520), Китай (\$956), Гонконг (\$501), Японія (\$430), Пд. Корея (\$325)	Китай (\$1 610), США (\$829), Японія (\$483), Пд. Корея (\$406), Мексика (\$377)
МЕРКОСУР	Китай (\$104), США (\$36), Бразилія (\$14,8), Аргентина (\$11,7), Японія (\$11,1)	Китай (\$64,8), США (\$47,1), Німеччина (\$14,6), Бразилія (\$16,5), Аргентина (\$12,5)
Африканський союз	Китай (\$38,2), Індія (\$12,7), США (\$12,3), ОАЕ (\$10,9), Великобританія (\$8,39)	Китаю (\$28,8), Пд. Африка (\$18), Індії (\$8,68), Німеччина (\$8,2) і США (\$6,96)

Джерело: складено автором на основі [16]

дання торговельних угод, що у свою чергу сприяє мінімізації перешкод для переміщення товарів та послуг. Чим більше у світі укладається угод, утворюється регіональних блоків, чим глибшою стає інтеграція між країнами та організаціями, тим більшими та диверсифікованішими стають торговельні потоки.

Динаміка поглиблення інтеграційних процесів протягом останніх десятиліть активно зростала. Спостерігається розширення сфер взаємовідносин інтеграційних утворень. Відбулися зміни і в динаміці міжнародної інтеграції, і в показниках діяльності окремих інтеграційних утворень. Більшість аналізованих об'єднань характеризуються позитив-

ними тенденціями щодо зростання обсягів експортно-імпортних операцій, рівня ВВП та показників якості життя населення.

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізувавши показники найбільших регіональних утворень можна стверджувати, що вони виступають одним із головних рушійних чинників розвитку та поглиблення міжнародних інтеграційних процесів. Подібна форма взаємодії дозволяє максимізувати внутрішній економічний потенціал країн, забезпечити зростання міжнародної торгівлі, активізувати міждержавну співпрацю у різних галузях не лише в межах інтеграційного угруповання, а й на глобальному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Regional Trade Agreements Database 2022. *World Trade Organization*. URL: <http://rtais.wto.org/UI/charts.aspx> (дата звернення: 08.04.2023).
2. Global preferential trade agreements database. *The World Bank*. URL: <https://wits.worldbank.org/gptad/library.aspx> (дата звернення: 08.04.2023).
3. Customs unions. Trade agreements and trade arrangements. *The European Commission*. URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/customs-unions> (дата звернення: 09.04.2023).
4. Gross domestic product (GDP) 2022. *Organisation for Economic Cooperation and Development*. URL: <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm> (дата звернення: 09.04.2023).
5. Population and Vital Statistics Report. *Department of Economic and Social Affairs. Statistical Papers*. 2022. Series A. Vol. LXXIV.
6. The World Economic Outlook Report. 2021. April Edition. *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/April> (дата звернення: 09.04.2023).

7. Real GDP 2022. *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOORLD> (дата звернення: 20.04.2023).
8. Gross domestic product 2021. *The World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/search?q=world+GDP&currentTab=1&x=0&y=0> (дата звернення: 20.04.2023).
9. Indicators of world development: population dynamics. *The World Bank*. URL: <http://wdi.worldbank.org/table/2.1> (дата звернення: 20.04.2023).
10. Quality of Life Index by Country 2022. *Numbeo global database*. URL: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp (дата звернення: 21.04.2023).
11. Hamadeh N., Rompaey C., Metreau E. World Bank country classifications by income level: 2021-2022. Development Data Group. *The World Bank*. URL: <https://blogs.worldbank.org/opendata/new-world-bank-country-classifications-income-level-2021-2022> (дата звернення: 21.04.2023).
12. World Development Indicators: The World by Income and Region. *The World Bank*. URL: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/the-world-by-income-and-region.html> (дата звернення: 21.04.2023).
13. Quality of Life Index by Country 2022. *Numbeo global database*. URL: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp (дата звернення: 25.04.2023).
14. Global dynamics of merchandise export. *World Trade Organization*. URL: https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.MRCH.CD.WT?end=2021&most_recent_year_desc=false&start=1960&view=chart (дата звернення: 25.04.2023).
15. The United Nations Comtrade database: global trade data. *United Nations Statistics Division*. URL: <https://comtradeplus.un.org/> (дата звернення: 23.04.2023).
16. International trade between countries. *Website of Observatory of Economic Complexity*. URL: <https://oec.world/en> (дата звернення: 26.04.2023).
17. Regional trade agreement database. *World Trade Organization*. URL: <http://rtais.wto.org/UI/PublicSearchByMemberResult.aspx?MemberCode=840&lang=1&redirect=1> (дата звернення: 27.04.2023).

REFERENCES:

1. Regional Trade Agreements Database (2022). World Trade Organization. Retrieved from: <http://rtais.wto.org/UI/charts.aspx>.
2. Global preferential trade agreements database. The World Bank. Retrieved from: <https://wits.worldbank.org/gptad/library.aspx>.
3. Customs unions. Trade agreements and trade arrangements. The European Commission. Retrieved from: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/customs-unions>.
4. Gross domestic product (GDP) (2022). Organisation for Economic Cooperation and Development. Retrieved from: <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>.
5. Population and Vital Statistics Report (2022). Department of Economic and Social Affairs. *Statistical Papers*, Series A. Vol. LXXIV.
6. The World Economic Outlook Report (2021). April Edition. International Monetary Fund. Retrieved from: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/April>.
7. Real GDP 2022. International Monetary Fund. Retrieved from: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOORLD>.
8. Gross domestic product 2021. The World Bank. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/search?q=world+GDP&currentTab=1&x=0&y=0>.
9. Indicators of world development: population dynamics. The World Bank. Retrieved from: <http://wdi.worldbank.org/table/2.1>.
10. Quality of Life Index by Country 2022. Numbeo global database. Retrieved from: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp.
11. Hamadeh N., Rompaey C., Metreau E. *World Bank country classifications by income level: 2021-2022*. Development Data Group. The World Bank. Retrieved from: <https://blogs.worldbank.org/opendata/new-world-bank-country-classifications-income-level-2021-2022>.
12. World Development Indicators: The World by Income and Region. The World Bank. Retrieved from: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/the-world-by-income-and-region.html>.
13. Quality of Life Index by Country 2022. Numbeo global database. Retrieved from: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp.
14. Global dynamics of merchandise export. World Trade Organization. Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.MRCH.CD.WT?end=2021&most_recent_year_desc=false&start=1960&view=chart.

15. The United Nations Comtrade database: global trade data. United Nations Statistics Division. Retrieved from: <https://comtradeplus.un.org>.
16. International trade between countries. Website of Observatory of Economic Complexity. Retrieved from: <https://oec.world/en>.
17. Regional trade agreement database. World Trade Organization. Retrieved from: <http://rtais.wto.org/UI/PublicSearchByMemberResult.aspx?MemberCode=840&lang=1&redirect=1>.